

Sygn. akt II AKa 388/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 grudnia 2014 roku

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w II Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący:	SSA Wojciech Kociubiński
Sędziowie:	SA Stanisław Rączkowski (spr.) SO del. do SA Piotr Kaczmarek
Protokolant:	Aldona Zięta

przy udziale prokurator Prokuratury Apelacyjnej Urszuli Piwowarczyk -Strugały

po rozpoznaniu w dniu 18 grudnia 2014 roku

sprawy **J. W. (1)**

o odszkodowanie i zadośćuczynienie

z powodu apelacji wnioskodawcy

od wyroku Sądu Okręgowego w Świdnicy

z dnia 29 września 2014 roku, sygn. akt III Ko 130/14

I. utrzymuje zaskarżony wyrok w mocy;

II. stwierdza, że koszty postępowania odwoławczego ponosi Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Wnioskodawca J. W. (2), we wniosku „o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie”, domagał się zasądzenia od Skarbu Państwa na jego rzecz 19 175,51zł odszkodowania oraz 60 000 zł zadośćuczynienia.

Sąd Okręgowy w Świdnicy wyrokiem z dnia 29 września 2014 r. o sygn. akt III Ko 130/14 :

I zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy J. W. (2) kwotę 7.730,50 zł tytułem odszkodowania za szkody wynikłe z wykonania orzeczenia i tymczasowego aresztowania w sprawie o sygn. akt IIK 816/83 Sądu Rejonowego w Dzierżonowie oraz kwotę 18.000 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdy spowodowane tymczasowym aresztowaniem w sprawie o sygn. akt IIK 816/83 Sądu Rejonowego w Dzierżonowie – z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się orzeczenia,

II w pozostałym zakresie wniosek oddalił,

III zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy kwotę 144 zł tytułem poniesionych kosztów zastępstwa procesowego w sprawie,

IV kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Powyższy wyrok w części oddalającej wniosek zaskarżył wnioskodawca apelacją swego pełnomocnika. W apelacji zarzucono :

I obrazę przepisów postępowania mającą wpływ na jego treść, a to przepisu art. 11 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w zw. z art. 41 ust. 5 i art. 77 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez naruszające konstytucyjną zasadę przyznawania należytej rekompensaty, przyznanie wnioskodawcy sumy zadośćuczynienia nieodpowiedniej do krzywdy doznanej przezeń w wyniku niesłusznego tymczasowego aresztowania w związku z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego,

II błąd w ustaleniach faktycznych mający wpływ na treść orzeczenia wyrażający się w nietrafnym przyjęciu, iż szkoda polegająca na utracie przez wnioskodawcę wynagrodzenia ze stosunku pracy w (...) Fabryce (...) w D. w okresie od dnia następującego po zakończeniu tymczasowego aresztowania wnioskodawcy do dnia podjęcia przez niego pracy, tj. od dnia 1.12. 1983 r. do dnia 10.03.1984 r. nie pozostaje w adekwatnym związku przyczynowym z niesłusznym tymczasowym aresztowaniem wnioskodawcy, pomimo iż utrata przez wnioskodawcę zatrudnienia w opisanym wyżej okresie była normalnym następstwem jego tymczasowego aresztowania, gdyż tymczasowe aresztowanie stanowiło element podstawy faktycznej rozwiązania z wnioskodawcą stosunku pracy w (...) Fabryce (...) w D. w dniu 30 sierpnia 1983 r.

Wskazując na powyższe zarzuty apelujący wniósł o :

I zmianę zaskarżonego orzeczenia przez podwyższenie zasądzonych od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy : odszkodowania do kwoty 14.981,94 zł oraz zadośćuczynienia do kwoty 60.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się orzeczenia,

II zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym wg norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył :

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie. Z ustaleń sądu pierwszej instancji wynika, że J. W. (2) był tymczasowo aresztowany w okresie od 30 sierpnia 1983 r. do 29 listopada 1983 r. w związku z zarzutem wnoszenia w dniu 30 sierpnia 1983 r. w celu rozpowszechniania na terenie Zakładu (...) w D. ulotek nawołujących do obchodów trzeciej rocznicy powstania byłego (...) przez co zmierzał do wywołania niepokoju publicznego i rozruchów. W związku z tak stawianym zarzutem został on skazany wyrokiem Sądu Rejonowego w Dzierżoniowie z dnia 29 listopada 1983 r. w sprawie o sygn. akt II K 816/83. Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 14 lipca 1993 r. w sprawie o sygn. akt III K 119/93 uniewinnił J. W. (3) od popełnienia zarzucanego mu czynu. Te ustalenia są bezsporne.

W myśl przepisu art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. osobie, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia albo wydano decyzję o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wykonania tego orzeczenia albo decyzji. Wskazany przepis ma odpowiednie zastosowanie również wobec osób, co do których zachodzą przesłanki do stwierdzenia nieważności orzeczenia, jeżeli oskarżonego uniewinniono lub postępowanie umorzono z powodów, o których mowa w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego, i nie zostało prawomocnie zasądzone odszkodowanie i zadośćuczynienie, a osoby te były zatrzymane lub tymczasowo aresztowane. Roszczenia o odszkodowanie i zadośćuczynienie nie przedawniają się.

A zatem oczywistym jest, iż J. W. (2) uprawniony jest w oparciu o wskazaną ustawę do dochodzenia od Skarbu Państwa odszkodowania za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wykonania wobec niego wskazanego wyżej wyroku.

Odnosząc się do żądania zasądzenia odszkodowania na wstępie należy podnieść, że ustawa lutowa jak i kodeks karny nie definiują pojęcia szkody. Jednakże w świetle wypracowanego już orzecznictwa rozumienie tego pojęcia nie stwarza trudności. Szkodę wynikającą z niesłusznego skazania stanowi różnica między stanem majątkowym jaki by istniał, gdyby skazanego nie pozbawiono wolności, a stanem rzeczywistym z chwili odzyskania wolności. Właśnie taka wykładnia jest zgodna z określeniem szkody zawartym w art. 361 § 2 k.c. i obejmuje *damnum emergens* i *lucrum cessans* – tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 5 maja 2005 r. V KK 413/04, LEX.

Odszkodowanie ma charakter cywilno- prawny. W związku z tym na tle regulacji wyrażonej w art. 6 k.c. poszkodowany powinien udowodnić podstawę jak i wysokość zgłoszonego roszczenia. Wnioskodawca wykazał, że w okresie tymczasowego aresztowania nie otrzymał wynagrodzenia za pracę. Zasadnie sąd pierwszej instancji przyjął, iż dowody przedstawione przez wnioskodawcę pozwalają na ustalenie, że miesięcznie wnioskodawca uzyskiwał wynagrodzenie w kwocie 7000 zł. Sposób wyliczenia odszkodowania oraz zasądzona kwota odszkodowania za okres pozbawienia wnioskodawcy wolności nie są kwestionowane.

W apelacji kwestionuje się brak podstaw do zasądzenia odszkodowania za okres od 1 grudnia 1983 r. do 10 marca 1984 r., a więc za okres od zwolnienia wnioskodawcy z Aresztu Śledczego do momentu podjęcia przez niego pracy.

Zarówno Sąd Najwyższy, jak i sądy powszechne konsekwentnie przyjmują, że szkoda i krzywda, o której mowa w art. 8 ust. 1 ustawy lutowej, powinna w sposób bezpośredni wynikać z internowania lub pozbawienia wolności.

Przepis ten wyraźnie wszak stanowi, że szkoda i krzywda, za którą przysługuje represjonowanemu zadośćuczynienie i odszkodowanie musi "wynikać z wykonania orzeczenia albo decyzji o internowaniu". Regulacja ta zatem ogranicza możliwość zasądzenia - w tym trybie - odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wyłącznie do skutków wykonania orzeczenia albo decyzji. W konsekwencji brak jest podstaw do zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia za inne niewątpliwe przejawy represji, ale bezpośrednio nie związane z wykonywaniem wydanego orzeczenia lub decyzji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 stycznia 2013 r., IV KK 292/12, Lex nr 1277775, czy wyroki Sądów Apelacyjnych w: Katowicach z dnia 28 maja 2009 r., II Aka 138/09, Lex nr 553857 i Rzeszowie z dnia 31 stycznia 2013, II Aka 3/13, Lex nr 1280993).

Stąd też sąd pierwszej instancji dokonując ustaleń w związku z roszczeniem z tytułu powstałej szkody zasadnie ocenił, iż wnioskodawcy należy rekompensować te szkody, które wynikają wprost z wydanego wobec niego wyroku. W związku z wyrokiem J. W. (2) był tymczasowo aresztowany w okresie do 30 sierpnia 1983 r. do 29 listopada 1983 r. oraz zasądzono od niego koszty postępowania, które uiszczył. Te szkody na gruncie ustawy lutowej mogły być rekompensowane.

Apelujący dowodzi, iż bez tymczasowego aresztowania wnioskodawca nie utracił by zatrudnienia w okresie od 30 sierpnia 1983 r. do 10 marca 1984 r. W uzasadnieniu swego stanowiska autor apelacji odwołał się do jednego z orzeczeń Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu. Oczywistym jest, że między niesłusznym skazaniem a konsekwencjami wynikającymi z tego skazania musi zachodzić związek przyczynowy. W orzecznictwie przyjmuje się, że związek przyczynowy jest kategorią obiektywną i należy go pojmować, jako obiektywne powiązanie ze sobą zjawiska nazwanego "przyczyną" ze zjawiskiem określonym jako "skutek". Ustawodawca wprowadzając w art. 361 § 1 k.c. dla potrzeb odpowiedzialności cywilnej ograniczenie odpowiedzialności tylko za normalne (typowe, występujące zazwyczaj) następstwa działania lub zaniechania, z których szkoda wynikła, nie wprowadza pojęcia związku przyczynowego w rozumieniu prawnym, odmiennego od istniejącego w rzeczywistości. Ogranicza tylko odpowiedzialność do wskazanych w przepisie normalnych (adekwatnych) następstw. Istnienie związku przyczynowego, jako zjawiska obiektywnego determinowane jest określonymi okolicznościami faktycznymi konkretnej sprawy i dlatego istnienie związku przyczynowego rozpatruje się z punktu widzenia okoliczności

faktycznych określonej sprawy. W pierwszej kolejności należy przy pomocy testu *conditio sine qua non* zbadać, czy pomiędzy określonymi elementami sytuacji faktycznej w ogóle zachodzi jakakolwiek obiektywna zależność, a zatem, czy badany skutek stanowi obiektywne następstwo zdarzenia, które wskazano jako jego przyczynę. Jeśli odpowiedź jest negatywna, a zatem badany skutek nastąpiłby również mimo nieobecności tej "przyczyny", to wówczas należy przyjąć, że nie występuje żaden obiektywny związek przyczynowy i nie ma potrzeby dalszego badania, czy występuje związek przyczynowy "adekwatny" w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. (tak: Sąd Najwyższy w uzasadnieniu do wyroku z dnia 15 lutego 2008 r., sygn. akt I CSK 359/07, LEX nr 371447).

W ocenianej sprawie sąd pierwszej instancji ustalił, iż z J. W. (2) pracodawca rozwiązał umowę o pracę bez wypowiedzenia za ciężkie naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych w dniu 30 sierpnia 1983 r. Jako podstawę prawną rozwiązania umowy o pracę wskazano art. 52 Kodeksu pracy. J. W. (2) wykorzystał tryb odwoławczy od wypowiedzenia umowy o pracę.

Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca przed zatrzymaniem zarabiał 7000 zł. Z momentem zatrzymania rozwiązano z nim umowę o pracę. A więc gdyby nie został tymczasowo aresztowany to mimo rozwiązania z wnioskodawcą umowy o pracę miałby możliwość wykonywania innej pracy i osiągać z niej dochody. W okresie bezpośrednio poprzedzającym tymczasowe aresztowanie dochody wnioskodawcy wynosiły 7000 zł miesięcznie.

Po zwolnieniu z Aresztu Śledczego wnioskodawca miał możliwość podjęcia pracy w tym samym zakładzie pracy. Wynika to z zeznań wnioskodawcy/ k. 36v./. Wnioskodawca wskazał, że warunkiem przyjęcia go do pracy miało być podpisanie przez niego „lojalki”. Odmówił. A więc nie tymczasowe aresztowanie i w konsekwencji wyrok skazujący były przyczyną braku zatrudnienia wnioskodawcy bezpośrednio po wyjściu z aresztu, a wskazana przez niego sytuacja.

A zatem Sąd Okręgowy w Świdnicy trafnie ustalił i ocenił, że ustawa lutowa nie daje podstaw do rekompensaty wszystkich szkód poniesionych przez osoby represjonowane. Są podstawy żeby zrekompensować szkody poniesione przez wnioskodawcę które wynikają wprost z tymczasowego aresztowania w okresie od 30 sierpnia 1983 r. do 29 listopada 1983 r. oraz wyniku z wykonania wyroku skazującego.

Odnosząc się do żądania wniosku o zasądzenie zadośćuczynienia należy wskazać, że ustawa z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego nie definiuje pojęcia zadośćuczynienia ani nie podaje kryteriów jego ustalania. Miarodajne w tym względzie są przepisy prawa cywilnego materialnego, a zwłaszcza art. 445 §1k.c., z którego wynika, że zadośćuczynienie winno być odpowiednie. „Odpowiednia suma”, o której mowa w tych przepisach to wartość, która spełnia stawianą jej funkcję kompensacyjną, ale jednocześnie nie jest sposobem uzyskania nadmiernych korzyści finansowych, jest określana indywidualnie w oparciu o rodzaj, czas trwania cierpień fizycznych i psychicznych, ich natężenie, stopień dolegliwości, z jaką wiązało się stosowanie internowania, a więc przykrości natury moralnej z tego wynikających, w tym utraty dobrego imienia, ostracyzm środowiskowy, konieczność poddania się rygorom związanym ze stosowaniem tego środka odosobnienia, nieprzychylnie reakcje po zwolnieniu, stan zdrowia wnioskodawcy w czasie wykonywania środka oraz po zwolnieniu. Jednocześnie chodzi przy tym o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikające z faktu pozbawienia wolności. Z uwagi na uznaniowy charakter co do kwoty przyznawanego zadośćuczynienia jego modyfikacja przez sąd II instancji może mieć miejsce tylko w wyjątkowych przypadkach, gdy zaskarżone orzeczenie w sposób oczywisty narusza zasady jego ustalania (por. wyrok S.A. w Katowicach z dnia 14.02.2008 r., II AKa 11/08, OSA 2009/2/7).

Trafnie sąd pierwszej instancji ustalił, że wnioskodawca spełnia warunki do zasądzenia na jego rzecz od Skarbu Państwa zadośćuczynienia. Sąd pierwszej instancji ustalił, iż wnioskodawca doznał krzywd wskazanych przez niego w jego wniosku. Jednocześnie trafnie ten sąd ocenił, że stosowanie tymczasowego aresztowania wobec wnioskodawcy było związane z ponad przeciętnymi dolegliwościami i uciążliwościami. Prawidłowo sąd ustalił, iż stosowane wobec wnioskodawcy metody przesłuchania były brutalne. Wskazać należy również, że Sąd Okręgowy w Świdnicy dokonując ustaleń faktycznych w sprawie miał na względzie te okoliczności, które podnosi apelacja. W apelacji nie podano nowych okoliczności, które uszły by uwadze sądu pierwszej instancji.

Sąd Okręgowy w Świdnicy przyjął kwotę 18 000 zł. zadośćuczynienia za okres tymczasowego aresztowania wnioskodawcy. W ocenie Sądu Apelacyjnego tak ustalone zadośćuczynienie łagodzi doznaną krzywdę. Oczywiście jest, że wyrządzonej krzywdy nic nie jest w stanie naprawić. Każda krzywda jest odbierana subiektywnie przez pokrzywdzonego. Doznanej krzywdy nie można też matematycznie wyliczać w pieniądzu. Nie oznacza to jednak, że istnieje dowolność w ustalaniu zadośćuczynienia. Szereg przesłanek wypracowało już orzecznictwo co wskazano na wstępie rozważań. Określając wysokość zadośćuczynienia sąd ocenia przedmiotowy wniosek w zestawieniu z innymi wnioskami tego rodzaju, które były już przedmiotem rozpoznania i także w oparciu o tę konfrontację waży krzywdy.

Zadośćuczynienie winno być odpowiednie, a zatem kwota przyznana tytułem zadośćuczynienia winna być przybliżonym ekwiwalentem cierpienia psychicznego i fizycznego. Charakter szkody niemajątkowej, bo taką jest w istocie krzywda, decyduje o jej niewymierności. W szczególności zaś odnosi się to stwierdzenie do zadośćuczynienia za krzywdę polegającą na pozbawieniu wolności. Przyznanego jednak zadośćuczynienia nie należy traktować na zasadzie pełnej ekwiwalentności, którą charakteryzuje wynagrodzenie szkody majątkowej. Odpowiedniość kwoty zadośćuczynienia, o której stanowi art. 445 § 1 k.c., ma służyć złagodzeniu doznanej krzywdy, a jednocześnie nie być źródłem wzbogacenia (por. wyrok SN z 9 II 2000 roku, III CKN 582/98, publ. LEX 52776).

A zatem sąd pierwszej instancji trafnie ocenił, że z uwagi na ponad przeciętne dolegliwości jakie spotkały wnioskodawcę w związku z tymczasowym aresztowaniem należy mu przyznać zadośćuczynienie przewyższające kwotę przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w Polsce. A jednocześnie kwota przyznanego zadośćuczynienia nie może naruszać zasady odpowiedniości rekompensaty. W ocenie Sądu Apelacyjnego przyznana kwota zadośćuczynienia spełnia wskazane wymogi.

Reasumując powyższe Sąd Apelacyjny stwierdza, iż ustalenia Sądu Okręgowego w Świdnicy dokonane w przedmiotowej sprawie są prawidłowe. Trafne jest rozstrzygnięcie. Stąd też zaskarżony wyrok utrzymano w mocy. Podstawę rozstrzygnięcia sądu odwoławczego stanowi art. 437§1k.p.k.

Orzeczenie o kosztach procesu za postępowanie odwoławcze znajduje uzasadnienie w treści art. 13 ustawy z dnia 23 lutego o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 34, poz. 149).

Wskazany wyżej przepis art. 13 ustawy w myśl, którego „ Koszty postępowania w sprawach objętych ustawą ponosi Skarb Państwa” nie daje podstawy do zasądzenia od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy zwrotu kosztów związanych z ustanowieniem pełnomocnika. Opłaty poniesione przez wnioskodawcę, ubiegającego się o odszkodowanie za doznaną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę w związku z ustanowieniem przez niego pełnomocnika, nie należą do kosztów postępowania w rozumieniu art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, które ponosi Skarb Państwa/ tak też SN w wyrokach z 12.10.1999 r., WA 29/99 i 21.05.2008 r., WA20/08 – LEX/.